Мороз Т. Ю.,*кандидат філологічних наук,**доцент кафедри іноземних мов № 1**Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ЧИСЛОВА СПЕЦИФІКА ІМЕННИКІВ – ВЛАСНИХ НАЗВ

Анотація. Стаття характеризує особливості вираження числових значень іменниками – власними назвами у контексті вивчення явища семантико-граматичної асиметрії. Дослідження випадків семантико-граматичної асиметрії на рівні морфологічної категорії числа мотивоване тим, що семантика цієї категорії є домінантною в конституюванні граматичного значення предметності, що структурує клас іменників, а категорія відіграє важливу роль у функціонуванні інших іменникових категорій.

Семантико-граматичну симетрію у сфері морфологічної категорії числа репрезентують іменники конкретної власне-предметної семантики, до яких може бути застосована ідея рахунку. На рівні цих іменників значення числа має реальне змістове наповнення: зміст однини структурує реальну одиничність предмета в бутті, множини – реально більша кількість подібних предметів.

На рівні іменників із конкретним значенням простежуються випадки порушення співвідношення граматичної семантики та форм її вираження. Вони стають можливими або внаслідок семантичного розвитку лексеми, або внаслідок дії на форму числа контекстного оточення.

Власні назви як специфічна група конкретних іменників розглядаються як такі, що мають лише значення однини, яке втілюється або у формі однини, або у формі множини. Асиметрія виявляється в тому, що форми множини не відповідають значенню реальної одиничності предмета, і в тому, що власні назви не утворюють корелятив множини. Утворення множини змінює семантику іменника й переводить його в розряд загальних. Така позиція цілком логічна лише за референтного вживання власної назви.

На дореферентному рівні є підстави розглядати власні назви як своєрідні прикметникові слова, які можуть набувати значень і однини, і множини, наданих їм іменником – загальною назвою. Ця логіка мотивується тим, що будь-яке слово, перш ніж стати власною назвою, вводиться у контекст загальною. Числове протиставлення іменників – власних назв може бути репрезентоване такою кореляцією: «предмет, якому надане певне ім'я, присвоєна власна назва, представлений одним екземпляром» / «предмети, яким надане однакове ім'я, представлені багатьма екземплярами».

Ключові слова: семантико-граматична асиметрія, морфологічна категорія числа, однина, множина, власна назва, загальна назва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Морфологічна категорія числа іменників завжди становила особливий предмет уваги лінгвістів, що вилилося в існування багатьох позицій стосовно неї. Найбільш поширеними можна вважати однобічний (формальний) погляд, відповідно до якого число визнається класифікаційною категорією (П.Ф. Фортунатов і його послідовники, А.А. Залізняк, І.Г. Милославський), і двобічний (структурно-семантичний), котрий розглядає цю категорію як

складну й неоднорідну, що в ній частина форм є семантично мотивованими, а частина виражають число лише формально (О.К. Безпояско, О.В. Бондарко, В.В. Виноградов, І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська, В.І. Дегтярьов, А.П. Загнітко, І.Г. Матвіяс, Й.П. Мучник та ін.).

Виклад основного матеріалу. Морфологічну категорію числа слід визнати однією з головних у конституюванні граматичної предметності, оскільки саме до її функцій увиходить показ власне-предметності чи невласне-предметності реалії, позначеної іменником.

Категорія числа найбільш послідовно й питомо втілюється на рівні власне-предметних іменників. Тут її семантика, структурована ідеєю рахованості / нерахованості предметів навколишньої дійсності, виявляється у протиставленні значень «один предмет» / «більше ніж один предмет (неозначена кількість предметів)», які забезпечені власними формами вираження. Таке співвідношення семантики та граматики є симетричним.

Симетрія у співвідношенні семантичного змісту та форм його вираження характерна для більшості іменників розряду конкретних. Її порушення стає можливим або внаслідок семантичного розвитку лексеми, або внаслідок дії контекстного оточення. Під впливом контексту парадигматичні числові форми конкретних іменників можуть набувати додаткової до основного категорійного числового значення семантики, що дає підстави говорити про полісемію граматичних форм числа як вияв семантико-граматичної асиметрії.

Як засвідчив аналіз лінгвістичних джерел, суперечливою інтерпретацією характеризуються іменники-оніми в питанні вираження ними числових значень. Традиційною є позиція, згідно з якою такі іменники мають лише форму однини або множини, пор.: *Іван, Київ, Україна – Суми, Карпати*. У статті висловлено сумнів щодо послідовності такої інтерпретації. Підставою для цього послужило те, що числове значення оніма відразу розглядається на рівні синтагматики, контексту, де воно співвіднесене з одним і лише з одним референтом. Іншими словами, оніми досліджуються у граматичному плані вже як референто віднесені, і це цілком закономірно дає ґрунт для твердження, що кожен такий іменник позначає лише один унікальний об'єкт.

Такий підхід до з'ясування числової специфіки іменників – власних назв порушує логіку, яка застосовується щодо всіх інших іменників. Ця логіка передбачає, що категорійні морфологічні значення спочатку розглядаються на парадигматичному рівні, де вони мають віртуально-лексемний характер, тобто виражають ті значення, які є основним виявом категорійної семантики й далі можуть або знаходити саме таку значеннєву реалізацію в контексті, або ж модифікувати її, пор.:

Вовк біг мені назустріч / Вовки бігли за возом і Вовк – хижак / Вовки – хижаки. Стверджуючи необхідність дотримання цієї логіки й під час дослідження іменників – власних назв, звичайно, не можна ігнорувати того, що власні назви значною мірою різняться своїми ономазіологічними характеристиками від загальних передусім тим, що не мають лексичного значення.

Мета статті – схарактеризувати особливості вираження числових значень власними назвами у контексті вивчення явища семантико-граматичної асиметрії. Говорячи про специфіку вираження власними назвами числових значень, насамперед слід констатувати, що відповідно до своїх лексичних ознак вони в семантичному плані характеризуються як одиничні. Іншими словами, парадигматика значень власних іменників представлена лише однією, і це дозволяє говорити про усиченість значення своєї парадигми: іменники – власні назви мають значення однини та не мають значення множини.

Однак на рівні формальної репрезентації семантика одиничності не завжди забезпечується відповідними граматичними формами однини. Для української мови це твердження справедливе, оскільки власні назви представлені як формами однини, так і формами множини. З огляду на це необхідно констатувати наявність семантико-граматичної асиметрії у сфері іменників – власних назв. Передусім вона виявляється в тому, що у формально-граматичному плані іменники – власні назви розподіляються на дві групи: іменники, які мають морфологічну форму однини, й іменники, що мають форму множини. За цими ознаками аналізовані іменники розподіляються на різні морфологічні класи: перші до класу іменників *singularia tantum*, наприклад: *Катерина, Іван, Дніпро, Київ, Говерла*, другі – *pluralia tantum*, наприклад: *Черкаси, Альпи, Карпати, Дарданелли*. Проте, як зазначалося, у своїй семантичній сутності обидві групи співвідносні, оскільки завжди позначають реальну одиничність.

Щодо семантики обидві групи за формальною ознакою слід розвести як протилежні: форми однини підтримують реальну семантику однини, оскільки в них «сема «одиничність» накладається на позначення індивідуального предмета» [1, с. 67], а форми множини не відбивають реального денотативного статусу об'єкта. Відтак у семантико-граматичному плані однини іменники можна вважати симетричними, натомість множинні іменники є асиметричними. Важливо наголосити, що поява семантико-граматичної невідповідності на рівні іменників – власних назв, репрезентованих множинними формами, не є результатом порушення в системі мови, а зумовлена екстралінгвальними чинниками, зокрема узагальнення колишніх форм множини загальних або власних іменників у функції власних назв на позначення одиничних об'єктів [2, с. 87; 3, с. 113–117].

Описаний вище стан речей характерний для онімів, ужитих у прямому значенні, тобто у віднесеності до реального одиничного денотата, які мають референту віднесеність. Водночас іменники – власні назви внаслідок дії різноманітних чинників можуть зазнавати семантичного розвитку, можуть набувати інших, додаткових, переносних значень [4, с. 66–73; 3, с. 113], для яких цілком можливим буде формування співвіднесеної числової семантики – корелятивних значень однини / множини та забезпечення їх відповідними протиставленими формами. Зміна вихідної лексичної семантики власного іменника впливатиме й на зміну граматичної семантики іменника, вона зазнава-

тиме модифікації, що врешті відбиватиметься й на формальній репрезентації цих значень. Як зазначає Н.Г. Озерова, переносне вживання власного імені є, з одного боку, основою його семантичного розвитку, з іншого – викликає зміни характеру граматичної семи «число», притаманної цьому іменнику [1, с. 68].

Передусім зміни в лексичній і пов'язаній із нею граматичній семантиці характерні для іменників *singularia tantum*. І це цілком логічно: для них потенційно відкритою є позиція для утворення значення й форми множини. Натомість іменники – власні назви класу *pluralia tantum* мають набагато менше можливостей для цього. Саме тому в різноманітних джерелах найчастіше згадують про модифікацію значення й появу форми множини на ґрунті одиничних іменників і майже ігнорують той факт, що множинні іменники теж можуть зазнавати семантичних модифікацій, які, щоправда, найчастіше не підтримуються формуванням корелятивних форм числа.

Так, стосовно одиничних іменників – власних назв у науковій літературі вказують на декілька різновидів значеннєвих модифікацій. І.Р. Вихованець і К.Г. Городенська, наприклад, зазначають, що форми множини від власних іменників можуть позначати: а) сукупність однойменних осіб або предметів; б) узагальнення на ґрунті характеристичних ознак власних назв; в) сукупність осіб з однієї родини [2, с. 97]. Відразу слід термінологічно уточнити формулювання, запропоноване в пункті б), оскільки в цьому разі йдеться не про узагальнення на ґрунті характеристичних ознак власних назв, а про саме узагальнення, але на ґрунті характеристичних ознак денотата, позначеного власною назвою у формі однини. В іншому ж наведений розподіл цілком точний і підтверджується прикладами з усного та писемного мовлення, де випадки порушення числової співвіднесеності іменників – власних назв доволі часті. Наприклад, у реченнях *У кожному дворі по два-три хлопців – Василі, Грицьки та Івани. Який урожай був на отих Івані! У нашого сусіди було аж три Івани – Іван Парубок, Іван Великий, Іван Малий* (І. Сенченко) власні назви – імена осіб (виділені напівжирним шрифтом) ужиті у формах множини, що свідчить про їх неререферентне вживання, натомість їхнім протиставленням стає тричі вжитий іменник *Іван*, який використаний у своєму основному значенні для позначення трьох різних денотатів, що додатково підкреслюється характеризаційними уточненнями (*Парубок, Великий, Малий*).

Механізм перетворення власної назви у загальну точно може бути описаний у термінах теорії референції. Зокрема Н.Д. Арутюнова вказує, що поки власне ім'я не закріплене за конкретним об'єктом, воно незначуще, але щойно воно отримало свого носія, воно обростає асоціаціями, які створюють образ референта імені. З іменем починають пов'язуватися різноманітні відомості про номіната, враження від нього, його зовнішній вигляд, емоційне ставлення, яке ним породжується, тощо. Природно, що ці асоціації у різних осіб суттєво різняться. Це не заважає їх адекватному використанню. Однак, якщо за іменем закріплюється позначення стабільної сукупності ознак, воно може стати загальним, тобто набути статусу предиката [5, с. 25] або, іншими словами, набути можливостей до позначення характерологічних ознак.

Перетворення власних назв у загальні може відбуватися у двох напрямках: до актуалізації позитивних ознак колишнього референта або до актуалізації негативних ознак. У наведених вище прикладах спостерігається акцентування негативних

характеристик референтів, які й закріпилися у значеннєвому комплексі колишніх власних імен у функції загальних.

Спочатку певний предмет виділяється з континууму об'єктивного світу та співвідноситься з певною таксономічною групою, а потім, якщо виникає необхідність індивідуального вирізнення його із групи, йому приписується якась «мітка», «назва». Зазвичай це виділення має характер приписування предмету певної типової для нього ознаки-характеристики. Саме тому, наприклад, іменники на позначення прізвищ, міст та ін. часто мають прикметниковий характер: *Сидий, Лисенко, Київ*, бо спочатку вони такими й були. Потім ці «мітки» починають заміщати родові поняття, набуваючи функціональних ознак іменника, й уживатися на позначення певного предмета як унікального, саме тому надалі всі характеристики та значення, що можуть бути співвіднесені з цим предметом, починають вважати значенням цієї «мітки-назви». На цій стадії іменник – власна назва вже дійсно має лише однину. Однак, якщо зважати на те, що від початку тотожні характеристики, «мітки-назви», які ще не «обросли» безліччю значень індивідуального предмета, можуть бути використані для називання багатьох предметів, то необхідно визнавати, що на цьому етапі вони можуть мати множину. Ця множина є множиною того іменника – родового поняття, до якого «назви-мітки» виступають видовим. «Мітки-назви», заміщаючи родову назву й у такий спосіб набуваючи мінімального лексичного значення – вказівки на ономазіологічне поле, перебирають на себе й відповідні граматичні значення, пор.: *Жили були дівчата. Їх усіх звали Іринами, тому що вони були дуже схожі між собою.* Уже далі в контексті кожній із цих Ірин буде приписано різні характеристики, які й правитимуть і за значення цих імен, і за належну їх диференційну силу. Отже, на рівні парадигматики іменники-власні назви мають форми однини та множини з тими самими значеннями, що й загальні назви, лише зі спеціальною заувагою: однина власної назви вказує на те, що предмет, названий цим іменем, є один, а множини – що предметів, які мають однакові імена, більше, ніж один. Тобто назовні симетрія у сфері вираження категорійних значень числа. Коли ж іменник – власна назва у процесі свого функціонування набуває чіткої референтної віднесеності й цьому референту приписується безліч характеристик, які починають виконувати функцію своєрідного «лексичного значення» цього іменника, тоді він переходить у клас іменників *singularia tantum*, виникає системна асиметрія. Множина від такого іменника можлива лише за умови розвитку його лексичного напрямку й функціональності в бік характеризувальних, пор.: *Наполеон / Таких Наполеонів тьма-тьмуца в Україні.* Така форма множини є омонімічною до форми множини, що є корелятом до однини на рівні симетричного співвідношення.

Загалом перетворення власних назв у загальні формує певне поняття. Формування нового поняття забезпечується не лише семантичними механізмами, а і засобами графіки, морфології та синтактики. У цьому розумінні цілком точна у своєму судженні А.А. Брагіна, яка помітила, що ланцюги власних імен, співвідносні з різними референтами, виявляють подібність до загальних назв, коли набувають форми множини. Зникають видові розбіжності, залишається загальне – родові значення. Іншими словами, форми множини створюють узагальнення, а перерахування – синтаксичний паралелізм однорідних членів обриває зв'язок з індивідуальним референтом, чим забезпечу-

ється перетворення власних імен у загальні зі сформованим поняттєвим змістом [4, с. 71–72].

Крім зазначених випадків розвитку семантики власних іменників, дослідники виділяють і інші. Наприклад, Н.Г. Озерова говорить про зміну семантики іменників-онімів і пов'язані з цим зміни у їхніх числових характеристиках, завдяки чому такі іменники фактично перетворюються на загальні назви, якщо: 1) географічні назви стають найменуванням марок автомобілів, тракторів, комбайнів, побутових приладів, машин і механізмів; 2) географічні назви обираються як псевдоніми, позивні та ін. декількох осіб [1, с. 69], хоча ці види перетворень можуть бути підведені під більш загальний тип, який у класифікації І.Р. Вихованця та К.Г. Городенської, наведений вище, позначений пунктом а).

Варто зазначити, що спостереження за семантичними процесами у сфері власних назв однинної форми, внаслідок яких утворюються корелятивні форми однини / множини, призводить інколи до деяких неправомірних висновків. Так, скажімо, згадувана вище дослідниця (Н.Г. Озерова) схильна вважати, що в разі перенесення власної географічної назви на позначення інших реалій новоутворена власна назва стає цілком тотожною загальному найменуванню, завдяки чому й підтвердженням чого, на її думку, є існування корелятивних форм однини та множини цих власних назв. Така інтерпретація мовного факту видається сумнівною з ряду міркувань. По-перше, власні назви у своєму первинному значенні зберігають співвіднесеність з уявленням про одиничний предмет чи особу. Не втрачають вони цього змістового компонента й у разі розвитку семантики слова, щоправда, вона затьмарюється іншими значеннями. Так, у разі перенесення назви гідроніма *Волга* на позначення марки машини «*Волга*» новоутворена назва так само стає власною, що співвідноситься передусім із уявленням про одиничний, унікальний, відмінний від інших об'єкт, наділений певними характеристиками. Тобто в цьому значенні лексема *Волга* є репрезентантом граматичного класу *singularia tantum*, так само, як і лексема *Волга* у значенні річка. По-друге: корелятивні форми однини та множини власних назв цілком можуть утворитися як від власної назви річки – *Волга*, так і від власної назви машини – «*Волга*», пор.: *Побачити Волги, Амури й зрадіти серцем. – Побачити «Волги», «Запорожці» й зрадіти серцем.* Отже, цілком логічно буде говорити, що розвиток семантики у напрямку до формування форми множини характерний для всіх груп однинних іменників – власних назв, оскільки в кожному випадку форма множини починає свідчити, що в семантичній структурі лексеми відбулася зміна: власна назва почала співвідноситися з поняттям, замість вказівки на унікальність об'єкта актуалізованою виявляється поняттєва сема (належність об'єкта до певного угруповання). Відповідно знає змін і функція власної назви: вона перетворюється з диференціюючою на генералізуючу [6, с. 79]. Попередні міркування підтверджуються аналізом наведених вище простих прикладів, де замість форм множини видових назв можуть бути підставлені родові назви-поняття, пор.: *Побачити рідні річки (Волгу, Амур, Лену...) й зрадіти серцем. – Побачити вітчизняні машини («Волгу», «Запорожець», «Ока...») й зрадіти серцем.*

З урахуванням викладеного є підстави сформулювати важливу як для лексикології, так і для граматики позицію: однинні іменники – власні назви на рівні опису їхнього лексичного значення мають подаватися як пучок ЛСВ, де перше значення

відображатиме їх реальний денотативний статус як унікальних об'єктів, а друге – як репрезентантів певного поняттєвого класу імен. Відповідно в першому значенні на морфологічному рівні ці іменники будуть представниками класу *singularia tantum*, а в другому – іменниками з повною числовою парадигмою.

Отже, на рівні форм *singularia tantum* іменників – власних назв семантико-граматична асиметрія виявляється: 1) у відсутності в них співвідносної форми множини, що визначає їхній статус у системі морфологічної категорії числа як системно-асиметричний; 2) у модифікації значення іменників (появі ЛСВ), що дозволяє їм утворювати симетричну загалом для системи морфологічної категорії числа опозицію значень і форм однини / множини. Однак водночас це перетворює модифіковані іменники в асиметричні щодо глибинної семантики власних назв як такої, що може бути співвіднесена лише з одним, унікальним об'єктом.

Повертаючись до висловленої вище тези про недостатню увагу дослідників до форм *pluralia tantum*, якими репрезентуються власні назви (на противагу достатньо описаним випадкам модифікації значень і ускладненню парадигми онімів, що мають у своєму первинному значенні морфологічну форму однини), варто зазначити, що для цього є об'єктивні причини: по-перше, множинні форми власних назв більш рідкісні, а по-друге, у граматичному плані вони фактично не здатні утворювати корелятивні їм форми однини навіть за умови розвитку семантики тієї чи іншої лексеми, чим, власне, й зумовлюють відсутність інтересу з боку дослідників [7, с. 65]. Хоча для повного опису семантико-граматичної асиметрії у сфері морфологічних категорій іменника вони становлять безперечно цікавий фрагмент.

Передусім власні назви *pluralia tantum* цікаві тим, що в більшості своїй (зокрема якщо говорити про власне українські імена) вони є похідними від апелятивів у формі множини, пор. *жолобок – жолобки / Жолобки, сума – суми / Суми*. У процесі розвитку мови відбулася узалізація таких форм на позначення одиничних об'єктів, і це (на рівні синхронії) визначило їх сприйняття як таких, що є вихідними формами на позначення однини того чи іншого об'єкта. І саме на рівні синхронії такі іменники можуть бути розглянуті як репрезентанти явища семантико-граматичної асиметрії.

Суть асиметрії на рівні онімів формального класу *pluralia tantum* криється в тому, що семантично вони позначають реально одиничний предмет, а на рівні морфологічної форми ця семантика забезпечується показниками множини. Форма множини є визначальною щодо узгоджувальних властивостей цих іменників, наприклад: *красиві Карпати; похилі Альпи; Чернівці розташовані на річці Буг*. Однак на рівні родо-видової кореляції, тобто співвіднесеності безпосереднього змісту власної назви (видового) і поняттєвого змістового компонента (родового), яка забезпечується, наприклад, апозицією або реченнями тотожності, спостерігаються певні розходження, пор.: *Чернівці-місто; Карпати-гори; Альпи – це гори; Черкаси – це місто*. Їх аналіз суттєвий, оскільки висвітлює різницю в семантиці та її відношенні до граматики на рівні форм *pluralia tantum* онімів.

Так, наприклад, назви гірських масивів за своїм значенням близькі до семантики множини або збірності (*Карпати як сукупність неоднорідних гір*), що в підсумку утворює своєрідну співвіднесеність значення множини власної назви та родової назви у формі множини (*Карпати – гори*), а це, у свою чергу,

не дозволяє вжити родову назву у формі однини (**гора Карпати*), тобто наявний специфічний смисловий плеоназм значення множини [3, с. 115]. У такий спосіб іменники, подібні до згаданих, виявляють ізоморфізм до загальних іменників на зразок *народ, загін, натовп*, у яких семантика множинної сукупності неоднорідних предметів на рівні форми забезпечується однинною. Цей ізоморфізм чітко виявляється в такій кореляції *Карпати – гори / народ – люди*. Ані в першій, ані в другій із протиставлених пар множини, сукупність денотатів (багатьох гір і багатьох людей) є імпліцитною семантичною основою, яка на рівні граматики підтримується іменниками *pluralia tantum* і не підтримується загальними іменниками. Водночас для обох груп іменників спільним є те, що вони репрезентують свою глибинну семантику як поняття про суцільний конгломерат однорідних предметів, що формує їх поверхневу числову семантику, співвідносну з однинною.

Водночас у класі *pluralia tantum* більшість іменників-онімів як видова назва співвідносяться з родовим поняттям, оформленим однинною, наприклад: *Афіни – місто, яке має давню історію; Борки – районний центр Харківської області*. Таким чином, за своєю семантичною структурою іменники цієї підгрупи простіші.

Сказане дозволяє розподілити оніми класу *pluralia tantum* на дві підгрупи: 1) іменники із семантико-граматичною асиметрією формального порядку (тобто в яких існує невідповідність форми змісту), наприклад: *Черкаси, Суми*; 2) іменники із семантико-граматичною асиметрією ускладнено-формального порядку (тобто в яких формальна забезпеченість суперечить вторинній семантиці).

Підсумовуючи, варто наголосити на тому, що невідповідність семантики та граматики у сфері морфологічної категорії числа на рівні іменників – власних назв є важливим засобом створення стилістичної специфіки мовлення, зокрема художнього, публіцистичного, розмовного.

Література:

1. Озерова Н.Г. Лексическая и грамматическая семантика существительного. Київ : Наук. думка, 1990. 192 с.
2. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики укр. мови. Київ : Унів. вид-во «Пулсари», 2004. 400 с.
3. Суперанская А.В. Структура имени собственного (фонология и морфология) / отв. ред. А.А. Реформатский. Москва : Наука, 1969. 207 с.
4. Брагина А.А. Наблюдение над категорией рода в русском языке. *Вопросы языкознания*. 1981. № 5. С. 68–78.
5. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. Москва : Языки русской культуры, 1999. 896 с.
6. Українська мова: Енциклопедія / редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О., М.П. Зяблюк та ін. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2000. 752 с.
7. Милославский И.Г. Морфологические категории современного русского языка : учебное пособие. Москва : Просвещение, 1981. 254 с.

Moroz T. Number specificity of proper nouns

Summary. The article describes the peculiarities of expressing a number by nouns-proper names in the context of studying the phenomenon of semantic-grammatical asymmetry. The study of cases of semantic-grammatical asymmetry at the level of the morphological category of the number is motivated by the fact that the semantics of this

category is dominant in the constitution of the grammatical meaning of the subject, which structures the class of nouns, and the category plays an important role in the functioning of other noun categories.

The semantic-grammatical symmetry in the sphere of the morphological category of the number is represented by the nouns of the specific substantive semantics to which the idea of numeration can be applied. At the level of these nouns, the meaning of the number has a real meaningful content: the singular content is structured by the real singularity of the object in being, of the plural – by a really larger number of such objects.

At the level of nouns with specific meaning, cases of violation of the relation of grammatical semantics and forms of its expression are traced. They become possible either as a result of the semantic development of lexical units, or as a result of the action on the form of the number of contextual environment.

Proper names as a special group of specific nouns are regarded as those which have only the meaning of the singular,

which is embodied either in the singular or plural form. Asymmetry is manifested in the fact that the plural forms do not correspond to the value of the real singularity of the object, and that proper names do not form correlates of the plural. The plural formation alters the semantics of the noun and translates it into a common one. Such a point of view is quite logical only for the reference use of the proper name. At the pre-referential level, there are reasons to consider their proper names as peculiar adjectives, which can take on the meanings of both singular and plural, given to them by a noun – a common name. This logic is motivated by the fact that any word, before becoming a proper name, is introduced into the context as a common name. The numerical opposition of nouns – proper names can be represented by the following correlation: “a subject which was given a specific name or a proper name represented by a single number” / “subjects which were given a similar name represented by many numbers”.

Key words: semantic-grammatical asymmetry, morphological category of number, singular, plural, proper name, common name.